

Bijlage VWO
2024

tijdvak 1

Griekse taal en cultuur

Tekstboekje

Tekst 1

Uit de grotvergelijking: wanneer iemand een gevangene in de grot losgemaakt heeft.

1 “Οὐκοῦν κὰν εἰ πρὸς αὐτὸ τὸ φῶς ἀναγκάζοι αὐτὸν βλέπειν, ἀλγεῖν τε
2 ἂν τὰ ὄμματα καὶ φεύγειν ἀποστρεφόμενον πρὸς ἐκεῖνα ἃ δύνатаι
3 καθορᾶν, καὶ νομίζειν ταῦτα τῷ ὄντι σαφέστερα τῶν δεικνυμένων;”

4 “Οὕτως”, ἔφη.

5 “Εἰ δέ”, ἦν δ’ ἐγώ, “ἐντεῦθεν ἔλκοι τις αὐτὸν βία διὰ τραχείας τῆς
6 ἀναβάσεως καὶ ἀνάπτους, καὶ μὴ ἀνεῖη πρὶν ἐξελκύσειεν εἰς τὸ τοῦ ἡλίου
7 φῶς, ἄρα οὐχὶ ὀδυνᾶσθαί τε ἂν καὶ ἀγανακτεῖν ἐλκόμενον, καὶ ἐπειδὴ πρὸς
8 τὸ φῶς ἔλθοι, αὐγῆς ἂν ἔχοντα τὰ ὄμματα μεστὰ ὀρᾶν οὐδ’ ἂν ἐν δύνασθαι
9 τῶν νῦν λεγομένων ἀληθῶν;”

10 “Οὐ γὰρ ἂν”, ἔφη, “ἐξαίφνης γε.”

11 “Συνηθείας δὴ, οἶμαι, δέοιτ’ ἂν, εἰ μέλλοι τὰ ἄνω ὄψεσθαι. Καὶ πρῶτον
12 μὲν τὰς σκιὰς ἂν ῥᾶστα καθορῶ, καὶ μετὰ τοῦτο ἐν τοῖς ὕδασι τά τε τῶν
13 ἀνθρώπων καὶ τὰ τῶν ἄλλων εἶδωλα, ὕστερον δὲ αὐτά· ἐκ δὲ τούτων τὰ ἐν
14 τῷ οὐρανῷ καὶ αὐτὸν τὸν οὐρανὸν νύκτωρ ἂν ῥᾶον θεάσαιτο, προσβλέπων
15 τὸ τῶν ἄστρον τε καὶ σελήνης φῶς, ἢ μεθ’ ἡμέραν τὸν ἡλίον τε καὶ τὸ τοῦ
16 ἡλίου.”

17 “Πῶς δ’ οὐ;”

18 “Τελευταῖον δὴ, οἶμαι, τὸν ἡλίον, οὐκ ἐν ὕδασιν οὐδ’ ἐν ἀλλοτρίᾳ ἔδρα
19 φαντάσματα αὐτοῦ, ἀλλ’ αὐτὸν καθ’ αὐτὸν ἐν τῇ αὐτοῦ χώρᾳ δύναιτ’ ἂν
20 κατιδεῖν καὶ θεάσασθαι οἷός ἐστιν.”

21 “Ἀναγκαῖον”, ἔφη.

22 “Καὶ μετὰ ταῦτ’ ἂν ἤδη συλλογίζοιτο περὶ αὐτοῦ ὅτι οὗτος ὁ τὰς τε
23 ὥρας παρέχων καὶ ἐνιαυτοὺς καὶ πάντα ἐπιτροπεύων τὰ ἐν τῷ ὀρωμένῳ
24 τόπῳ, καὶ ἐκείνων ὧν σφεῖς ἐώρων τρόπον τινὰ πάντων αἴτιος.”

25 “Δῆλον”, ἔφη, “ὅτι ἐπὶ ταῦτα ἂν μετ’ ἐκεῖνα ἔλθοι.”

Het vervolg van tekst 1 staat op pagina 4; de aantekeningen staan op pagina 5.

Afbeelding 1

In de grot. Tekening door M. Maurer, 2015.

26 “Τί οὖν; Ἀναμνησκόμενον αὐτὸν τῆς πρώτης οἰκίσεως καὶ τῆς ἐκεῖ
27 σοφίας καὶ τῶν τότε συνδεσμοτῶν οὐκ ἂν οἶει αὐτὸν μὲν εὐδαιμονίζειν τῆς
28 μεταβολῆς, τοὺς δὲ ἐλεεῖν;”

29 “Καὶ μάλα.”

30 “Τιμαὶ δὲ καὶ ἔπαινοι εἴ τινες αὐτοῖς ἦσαν τότε παρ’ ἀλλήλων καὶ γέρα,
31 τῷ ὀξύτατα καθορῶντι τὰ παριόντα καὶ μνημονεύοντι μάλιστα ὅσα τε
32 πρότερα αὐτῶν καὶ ὕστερα εἰώθει καὶ ἅμα πορεύεσθαι, καὶ ἐκ τούτων δὴ
33 δυνατώτατα ἀπομαντευομένῳ τὸ μέλλον ἤξειν, δοκεῖς ἂν αὐτὸν
34 ἐπιθυμητικῶς αὐτῶν ἔχειν καὶ ζηλοῦν τοὺς παρ’ ἐκείνοις τιμωμένους τε καὶ
35 ἐνδυναστεύοντας, ἢ τὸ τοῦ Ὀμήρου ἂν πεπονθέναι καὶ σφόδρα βούλεσθαι
36 ‘ἐπάρουρον ἐόντα θητευέμεν ἄλλῳ, ἀνδρὶ παρ’ ἀκλήρῳ’ καὶ ὅτιοῦν [ἂν]
37 πεπονθέναι μᾶλλον ἢ ‘κεῖνά τε δοξάζειν καὶ ἐκείνως ζῆν;”

38 “Οὕτως”, ἔφη, “ ἔγωγε οἶμαι, πᾶν μᾶλλον πεπονθέναι ἂν δέξασθαι ἢ
39 ζῆν ἐκείνως.”

40 “Καὶ τόδε δὴ ἐννόησον”, ἦν δ’ ἐγώ. “Εἰ πάλιν ὁ τοιοῦτος καταβὰς εἰς
41 τὸν αὐτὸν θᾶκον καθίζοιτο, ἄρ’ οὐ σκότους ἂν[α] πλέως σχοίη τοὺς
42 ὀφθαλμούς, ἐξαίφνης ἤκων ἐκ τοῦ ἡλίου;”

43 “Καὶ μάλα γ’ ”, ἔφη.

44 “Τὰς δὲ δὴ σκιάς ἐκείνας πάλιν εἰ δέοι αὐτὸν γνωματεύοντα
45 διαμιλλᾶσθαι τοῖς ἀεὶ δεσμώταις ἐκείνοις, ἐν ᾧ ἀμβλυώττει, πρὶν
46 καταστῆναι τὰ ὄμματα, οὗτος δ’ ὁ χρόνος μὴ πάνυ ὀλίγος εἴη τῆς
47 συνηθείας, ἄρ’ οὐ γέλωτ’ ἂν παράσχοι, καὶ λέγοιτο ἂν περὶ αὐτοῦ ὡς
48 ἀναβὰς ἄνω διεφθαρμένος ἤκει τὰ ὄμματα, καὶ ὅτι οὐκ ἄξιον οὐδὲ
49 πειρᾶσθαι ἄνω ἰέναι; Καὶ τὸν ἐπιχειροῦντα λύειν τε καὶ ἀνάγειν, εἴ πως ἐν
50 ταῖς χερσὶ δύναιτο λαβεῖν καὶ ἀποκτείνειν, ἀποκτείνουσαι ἄν;”

51 “Σφόδρα γ’ ”, ἔφη.

Plato, Politeia 515d9-517a7

Aantekeningen

- regel 6 ἡ ἀνάβασις de weg omhoog
ἀνάντης steil
ἐξέλκω, *aoistus* ἐξείλκυσα eruit trekken
- regel 7 ὀδυνάομαι pijn voelen
- regel 27 ὁ συνδεσμότης medegevangene
- regel 33 ἀπομαντεύομαι voorspellen
- regel 35 ἐνδυναστεύω heersen
- regel 36 ὁ ἐπάρουρος landarbeider
θητεύω + *dativus* voor loon dienen
ἄκληρος zonder bezit
- regel 44 γνωματεύω onderscheiden
- regel 45 διαμιλλάομαι + *dativus* wedijveren met
ὁ δεσμότης gevangene
ἀμβλύωττω slecht zien

Ga verder op de volgende pagina.

Tekst 2

Aristophanes vertelt hoe liefde is ontstaan.

1 Ἦν δὲ διὰ ταῦτα τρία τὰ γένη καὶ τοιαῦτα, ὅτι τὸ μὲν ἄρρεν ἦν τοῦ ἡλίου
2 τὴν ἀρχὴν ἔκγονον, τὸ δὲ θῆλυ τῆς γῆς, τὸ δὲ ἀμφοτέρων μετέχον τῆς
3 σελήνης, ὅτι καὶ ἡ σελήνη ἀμφοτέρων μετέχει· περιφερῆ δὲ δὴ ἦν καὶ αὐτὰ
4 καὶ ἡ πορεία αὐτῶν διὰ τὸ τοῖς γονεῦσιν ὅμοια εἶναι. Ἦν οὖν τὴν ἰσχὺν
5 δεινὰ καὶ τὴν ῥώμην, καὶ τὰ φρονήματα μεγάλα εἶχον, ἐπεχείρησαν δὲ τοῖς
6 θεοῖς, καὶ ὃ λέγει Ὅμηρος περὶ Ἐφιάλτου τε καὶ Ὠτου, περὶ ἐκείνων
7 λέγεται, τὸ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνάβασιν ἐπιχειρεῖν ποιεῖν, ὡς ἐπιθησομένων
8 τοῖς θεοῖς. Ὁ οὖν Ζεὺς καὶ οἱ ἄλλοι θεοὶ ἐβουλεύοντο ὅτι χρὴ αὐτοὺς
9 ποιῆσαι, καὶ ἠπόρουν· οὔτε γὰρ ὅπως ἀποκτείναιεν εἶχον καὶ ὥσπερ τοὺς
10 γίγαντας κεραυνώσαντες τὸ γένος ἀφανίσαιεν – αἱ τιμαὶ γὰρ αὐτοῖς καὶ
11 ἱερὰ τὰ παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἠφανίζετο – οὔτε ὅπως ἐῶεν ἀσελγαίνειν.
12 Μόγισ δὴ ὁ Ζεὺς ἐννοήσας λέγει ὅτι “Δοκῶ μοι”, ἔφη, “ ἔχειν μηχανήν, ὡς
13 ἂν εἰέν τε ἄνθρωποι καὶ παύσαιντο τῆς ἀκολασίας ἀσθενέστεροι γενόμενοι.
14 Νῦν μὲν γὰρ αὐτούς”, ἔφη, “διατεμῶ δίχα ἕκαστον, καὶ ἅμα μὲν
15 ἀσθενέστεροι ἔσονται, ἅμα δὲ χρησιμώτεροι ἡμῖν διὰ τὸ πλείους τὸν
16 ἀριθμὸν γεγονέναι· καὶ βαδιοῦνται ὀρθοὶ ἐπὶ δυοῖν σκελοῖν. Ἐὰν δ’ ἔτι
17 δοκῶσιν ἀσελγαίνειν καὶ μὴ ἑέλωσιν ἠσυχίαν ἄγειν, πάλιν αὖ ”, ἔφη,
18 “τεμῶ δίχα, ὥστ’ ἐφ’ ἐνὸς πορεύονται σκέλους ἀσκωλιάζοντες.” Ταῦτα
19 εἰπὼν ἔτεμνε τοὺς ἀνθρώπους δίχα, ὥσπερ οἱ τὰ ὄα τέμνοντες καὶ
20 μέλλοντες ταριχεύειν, ἢ ὥσπερ οἱ τὰ ὠὰ ταῖς θριξίν· ὄντινα δὲ τέμοι, τὸν
21 Ἀπόλλω ἐκέλευεν τό τε πρόσωπον μεταστρέφειν καὶ τὸ τοῦ ἀχένος ἡμισυ
22 πρὸς τὴν τομὴν, ἵνα θεώμενος τὴν αὐτοῦ τμήσιν κοσμιώτερος εἴη ὁ
23 ἄνθρωπος, καὶ τᾶλλα ἰᾶσθαι ἐκέλευεν. Ὁ δὲ τό τε πρόσωπον μετέστρεφε,
24 καὶ συνέλκων πανταχόθεν τὸ δέρμα ἐπὶ τὴν γαστέρα νῦν καλουμένην,
25 ὥσπερ τὰ σύσπαστα βαλλάντια, ἐν στόμα ποιῶν ἀπέδει κατὰ μέσην τὴν
26 γαστέρα, ὃ δὴ τὸν ὀμφαλὸν καλοῦσι. Καὶ τὰς μὲν ἄλλας ῥυτίδας τὰς
27 πολλὰς ἐξελέαινε καὶ τὰ στήθη διήρθρου, ἔχων τι τοιοῦτον ὄργανον οἷον οἱ
28 σκυτοτόμοι περὶ τὸν καλάποδα λεαίνοντες τὰς τῶν σκυτῶν ῥυτίδας· ὀλίγας
29 δὲ κατέλιπε, τὰς περὶ αὐτὴν τὴν γαστέρα καὶ τὸν ὀμφαλόν, μνημεῖον εἶναι

30 τοῦ παλαιοῦ πάθους. Ἐπειδὴ οὖν ἡ φύσις δίχα ἐτμήθη, ποθοῦν ἕκαστον τὸ
31 ἥμισυ τὸ αὐτοῦ συνήει, καὶ περιβάλλοντες τὰς χεῖρας καὶ συμπλεκόμενοι
32 ἀλλήλοις, ἐπιθυμοῦντες συμφῶναι, ἀπέθνησκον ὑπὸ λιμοῦ καὶ τῆς ἄλλης
33 ἀργίας διὰ τὸ μηδὲν ἐθέλειν χωρὶς ἀλλήλων ποιεῖν. Καὶ ὁπότε τι ἀποθάνοι
34 τῶν ἡμίσεων, τὸ δὲ λειφθεῖη, τὸ λειφθὲν ἄλλο ἐζήτει καὶ συνεπλέκετο, εἴτε
35 γυναικὸς τῆς ὅλης ἐντύχοι ἡμίσει – ὃ δὴ νῦν γυναῖκα καλοῦμεν – εἴτε
36 ἀνδρός· καὶ οὕτως ἀπώλλυντο. Ἐλεήσας δὲ ὁ Ζεὺς ἄλλην μηχανὴν
37 πορίζεται, καὶ μετατίθησιν αὐτῶν τὰ αἰδοῖα εἰς τὸ πρόσθεν – τέως γὰρ καὶ
38 ταῦτα ἐκτὸς εἶχον, καὶ ἐγέννων καὶ ἔτικτον οὐκ εἰς ἀλλήλους ἀλλ’ εἰς γῆν,
39 ὥσπερ οἱ τέττιγες – μετέθηκέ τε οὖν οὕτω αὐτῶν εἰς τὸ πρόσθεν καὶ διὰ
40 τούτων τὴν γένεσιν ἐν ἀλλήλοις ἐποίησεν, διὰ τοῦ ἄρρενος ἐν τῷ θήλει,
41 τῶνδε ἕνεκα, ἵνα ἐν τῇ συμπλοκῇ ἅμα μὲν εἰ ἀνὴρ γυναικὶ ἐντύχοι, γεννῶεν
42 καὶ γίγνοιτο τὸ γένος, ἅμα δ’ εἰ καὶ ἄρρην ἄρρени, πλησμονὴ γοῦν γίγνοιτο
43 τῆς συνουσίας καὶ διαπαύοιντο καὶ ἐπὶ τὰ ἔργα τρέποιντο καὶ τοῦ ἄλλου
44 βίου ἐπιμελοῖντο.

Plato, Symposium 190a8-191c8

Aantekeningen

- regel 2 ἔκγονος + *genitivus* afstammend van
regel 7 ἡ ἀνάβασις het opklimmen
regel 10 κεραυνόω met de bliksem treffen
regel 11 ἀσελγαίνω zich losbandig gedragen
regel 14 διατέμνω doorsnijden
regel 17 ἀσελγαίνω zich losbandig gedragen
regel 18 ἀσκωλιάζω hinkelen
regel 19 τὸ ὄον peerlijsterbes
regel 22 ἡ τμησις splitsing
regel 24 συνέλκω samentrekken
regel 25 σύσπαστος met een koord sluitbaar
τὸ βαλλάντιον buidel
ἀποδέω afbinden
regel 26 ἡ ῥυτίς rimpel
regel 27 ἐκλεαίνω glad maken
διαρθρόω vormen
regel 28 ὁ καλάπους leest
λεαίνω glad maken
τὸ σκῦτος stuk leer
ἡ ῥυτίς rimpel
regel 31 συμπλέκομαι + *dativus* omarmen
regel 32 συμφύομαι samengroeien
regel 34 συμπλέκομαι + *dativus* omarmen
regel 39 ὁ τέττιξ krekel
regel 41 ἡ συμπλοκή omarming
regel 43 διαπαύομαι pauzeren

Tekst 3

De bekende sofist Protagoras was op bezoek in Athene en logeerde bij een zekere Callias. In het voorafgaande heeft Socrates verteld dat hijzelf en een vriend besloten hadden Protagoras bij Callias thuis te gaan bezoeken.

Socrates vertelt als volgt verder:

- 1 Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ προθύρῳ ἐγενόμεθα, ἐπιστάντες περὶ τινος λόγου
- 2 διελεγόμεθα, ὃς ἡμῖν κατὰ τὴν ὁδὸν ἐνέπεσεν· ἴν' οὖν μὴ ἀτελής γένοιτο,
- 3 ἀλλὰ διαπερανάμενοι οὕτως ἐσίοιμεν, στάντες ἐν τῷ προθύρῳ διελεγόμεθα,
- 4 ἕως συνωμολογήσαμεν ἀλλήλοις. Δοκεῖ οὖν μοι ὁ θυρωρός, εὐνοῦχος τις,
- 5 κατήκουεν ἡμῶν, κινδυνεύει δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῶν σοφιστῶν ἄχθεσθαι τοῖς
- 6 φοιτῶσιν εἰς τὴν οἰκίαν· ἐπειδὴ γοῦν ἐκρούσαμεν τὴν θύραν, ἀνοίξας καὶ
- 7 ἰδὼν ἡμᾶς, “Ἔα,” ἔφη, “σοφισταί τινες· οὐ σχολὴ αὐτῷ.” Καὶ ἅμα ἀμφοῖν
- 8 τοῖν χεροῖν τὴν θύραν πάνυ προθύμως ὡς οἶός τ' ἦν ἐπήραξεν. Καὶ ἡμεῖς
- 9 πάλιν ἐκρούομεν, καὶ ὃς ἐγκεκλημένης τῆς θύρας ἀποκρινόμενος εἶπεν·
- 10 “ὦ ἄνθρωποι,” ἔφη, “οὐκ ἀκηκόατε ὅτι οὐ σχολὴ αὐτῷ;”
- 11 “Ἄλλ' ὠγαθέ,” ἔφην ἐγώ, “οὔτε παρὰ Καλλίαν ἤκομεν οὔτε σοφισταί
- 12 ἐσμεν. Dus wees gerust: we zijn gekomen om Protagoras te zien.”

Plato, Protagoras 314c3-e1

Aantekeningen

- regel 1 ἐν τῷ προθύρῳ *namelijk van het huis van Callias*
ἐπίσταμαι blijven staan
ὁ λόγος discussiepunt
- regel 2 κατὰ τὴν ὁδὸν *onderweg*
γένοιτο *Onderwerp: het (= het discussiepunt)*
- regel 3 ἀλλὰ en opdat
οὕτως *Onvertaald laten.*
ἔσίοιμεν = εἰσίοιμεν
- regel 4 Δοκεῖ οὖν μοι + *persoonsvorm* Ik vermoed nu, dat ...
ὁ θυρωρός *de portier*
ὁ εὐνοῦχος *eunuch (soort bediende)*
- regel 5 κατακούω = ἀκούω
κινδυνεύει *Onderwerp: hij (= de portier)*
κινδυνεύω + *infinitivus* de indruk wekken te ...
- regel 7 Ἔα *Hè bah*
σχολή μοι ik heb tijd
αὐτῷ *Hiermee wordt Callias bedoeld.*
- regel 7-8 ἀμφοῖν τοῖν χεροῖν *met beide handen*
- regel 8 πάνυ προθύμως ὥς *zo hard als*
ἐπαράττω *dichtslaan*
- regel 9 ὃς hij
ἐγκλήω *op slot doen*
- regel 10 σχολή μοι ik heb tijd
αὐτῷ *Hiermee wordt Callias bedoeld.*
- regel 11 ὠγαθέ = ὦ ἀγαθέ